

BELEIDSNOTITIE

BOMEN EN ZONNEPANELEN

GEMEENTE RIJSSEN-HOLTEN

Inhoud

1 Inleiding

In de gemeente Rijssen-Holten maken bomen een belangrijk onderdeel uit van de openbare ruimte. De gemeente ontleent zijn uitstraling mede aan het groen en de bomen vormen daarbij zowel de markante punten als het groene raamwerk. Door het opstellen van groenbeleid, het aanplanten van nieuwe bomen, zorgvuldig beheer en omgang met bomen tracht de gemeente het bomenbestand zowel kwalitatief als kwantitatief op peil te houden.

Van de gemeente wordt naast de bescherming van groen verwacht dat zij ook afwegingen maakt tussen de maatschappelijke waarde en de hinder die mensen van groen kunnen ondervinden. Hierbij maakt zij telkens een afweging tussen het openbaar belang en de individuele belangen van bewoners.

Omdat bij klachten van inwoners over het openbaar groen vaak overlast door bomen een groot aandeel betreft heeft de gemeente in 2008 een afwegingsmodel opgesteld, waarin de belangen van behoud tegen de bezwaren van een boom worden afgewogen. Sinds die tijd krijgt de gemeente echter in toenemende mate verzoeken tot snoei of kap van openbare bomen waarbij bomen niet direct tot overlast leiden, maar wel een ander onbedoeld effect hebben. Openbare bomen veroorzaken in deze gevallen schaduw op daken, waardoor zonnepanelen niet hun volledige opbrengst bereiken.

In deze beleidsnotitie “ bomen en zonnepanelen” worden de verschillende onderdelen van deze problematiek belicht en worden de afwegingen die de gemeente Rijssen-Holten hierbij maakt onderbouwd. Door het opstellen van deze beleidsnotitie wil de gemeente het volgende bereiken:

- Het op niveau blijven van de groene kwaliteit van de gemeente Rijssen-Holten;
- Een goede afweging tussen belangen van inwoners enerzijds en het belang van een kwalitatieve groene buitenruimte anderzijds;
- Het creëren van bewustwording met betrekking tot de beperkingen van zonne-energie waardoor inwoners een kritische houding aannemen bij de afwegingen om wel of niet te investeren in eigen zonnepanelen.

1.1

LEESWIJZER

In deze notitie is gekozen voor een opbouw waarbij zowel de problematiek, de achtergronden en de diverse belangen separaat worden beschreven.

In hoofdstuk 2 worden enkele achtergronden gegeven over het gebruik van zonnepanelen op daken van woningen, de bestaande stimuleringsregelingen en relevante recente ontwikkelingen. In hoofdstuk 3 wordt de problematiek rond bomen en zonnepanelen toegelicht, waarna in hoofdstuk 4 de afwegingen die de gemeente Rijssen-Holten maakt worden verduidelijkt in de vorm van een stroomschema. In hoofdstuk 5 wordt ten slotte een doorkijk gegeven naar enkele oplossingen die de problematiek in de toekomst mogelijk kan verkleinen ofwel oplossen.

2 Achtergronden

2.1

RECENTE ONTWIKKELINGEN ZONNEPANELEN

De populariteit van zonnepanelen bij particulieren is de afgelopen 5 - 10 jaar enorm gestegen. Daar waar in de beginjaren de populariteit voornamelijk afhing van (lokale) subsidies is door de technische verbeteringen én de prijsdaling van de panelen plus de stijging van de energieprijzen de investeringsbereidheid in zonnepanelen bij particulieren sterk toegenomen.

2.2

SUBSIDIES

Sinds vorig jaar (2013) heeft de gemeente Rijssen-Holtten een regeling om inwoners die een bestaande woning kopen met energielabel F en G tegemoet te komen in de kosten van het energiezuinig maken van hun woning. Het aanbrengen van zonnepanelen maakt hier onderdeel van uit. De gemeente levert hiervoor zonnepanelen tot een vermogen dat varieert van 2000 tot 3000 Watt (piek).

Ook de Provincie Overijssel heeft een subsidieregeling waarbij de verduurzaming van de woning wordt gestimuleerd. Een onderdeel hiervan kan het installeren van zonnepanelen zijn.

2.3

RENDEMENT VAN ZONNEPANELEN

Het installeren van zonnepanelen op het dakoppervlak van de eigen woning geeft niet per definitie een rendement dat voldoet aan de verwachtingen van de consument.

Het rendement van een zonnepaneel is van een aantal factoren afhankelijk:

- Hellingshoek (zowel zijwaarts als opwaarts)
- Het type paneel
- Het opslagsysteem (bij autonoom functionerend systeem)
- Aantal uren licht
- Hoeveelheid zoninstraling
- Temperatuur (bij hogere temperaturen minder rendement)

Schaduw op de panelen kan een substantiële invloed hebben op de daadwerkelijke opbrengst van een paneel. Bij een paneel van de nieuwste generatie, dat in serie is geschakeld, zorgt een beschaduwing van 20% van het totaaloppervlak voor een productieverlies van 60%. De invloed van schaduw van objecten in de nabije omgeving kan dus, afhankelijk van de specifieke omstandigheden, zeer groot zijn. Bij panelen die parallel geschakeld worden wordt dit probleem echter deels ondervangen. Dit systeem is echter wel duurder in aanschaf.

De beschaduwing kan door bomen veroorzaakt worden en op die problematiek gaan de volgende hoofdstukken nader in.

3 Problematiek

3.1

INLEIDING

De problematiek van de verminderde opbrengst van zonnepanelen door bomen kent een aantal verschillende aspecten. Voor de onderbouwing van het gemeentelijk beleid worden deze daarom ook apart toegelicht:

- Informatievoorziening aan particulieren (Partijen en verantwoordelijkheden)
- Duurzaamheid (Duurzame energie versus duurzame groene buitenruimte)
- Juridisch kader (Nederlands burens- en bomenrecht)
- Het beheer van bomen (Beheerprincipes voor bomen)

3.2

INFORMATIEVOORZIENING AAN PARTICULIEREN

De investering in zonnepanelen is de laatste jaren voor de particuliere markt steeds aantrekkelijker geworden. Ook de technische mogelijkheden voor toepassing in de buitenruimte worden steeds groter. Voor de particuliere consument is het echter, door de beperkingen die de buitenruimte soms heeft, wel van belang zich goed te (laten) informeren over de consequenties die schaduwveroorzakende objecten, zoals bomen in de omgeving, kunnen hebben. Of zonnepanelen een goede investering kunnen zijn óf dat met andere energiebesparende maatregelen mogelijk meer rendement behaald kan worden kan pas worden afgewogen als alle parameters bekend zijn. Deze afweging dient primair gemaakt te worden door de investeerder, echter wel voorzien van informatie van een kundig adviseur én eventueel in overleg met de gemeente.

3.3

DUURZAAMHEID

De Gemeente Rijssen-Holtten vindt het belangrijk op duurzame wijze met de leefomgeving en het milieu om te gaan. Deze gedachte is mede de aanzet geweest om gericht subsidie te verlenen aan duurzame initiatieven, waaronder aanschaf en installatie van zonnepanelen. De gemeente wil duurzaamheid echter op al haar beleidsterreinen uitdragen, zo ook door het uitvoeren van haar beleid én in het beheer van de openbare ruimte. Vertaald naar het beheer van het gemeentelijk bomenbestand betekent dit:

- Het planten van bomen met de intentie deze zo zorgvuldig mogelijk te beheren en zo lang mogelijk hun functies te laten vervullen;
- Alleen te snoeien in het kader van de duurzame instandhouding van bomen;
- Bomen en boomstructuren die een duidelijke meerwaarde vertegenwoordigen beschermen.

3.4

WAARDE VAN BOMEN

De waarde van bomen in de stedelijke omgeving wordt vaak onderschat en meestal zeer eenzijdig benaderd. Bomen vertegenwoordigen echter zeer uiteenlopende waarden:

- Financiële waarde: Waardeverhoging van onroerend goed in de directe omgeving

- Financiële waarde: Investering in aanplant, verzorging en snoei van bomen
- Milieuwaarde: Vastleggen van fijn stof en andere giftige stoffen
- Milieuwaarde: Opslag van koolstofdioxide
- Klimaatwaarde: Temperend effect op hitte in warme periodes
- Klimaatwaarde: Vasthouden van water (neerslag) in natte periodes
- Educatieve waarde: Beleving van seizoenen en natuur
- Historische waarde: Markeringen van gebeurtenissen of periodes
- Ruimtelijke waarde: Brengt structuur aan in de openbare ruimte
- Veiligheidswaarde: Verkeersgeleiding en snelheidsvermindering
- Civiel-technische waarde: Bescherming van oevers en taluds
- Sociaal-psychologische waarde: Versterkt het gevoel van welzijn

De meesten van deze waardes nemen sterk toe naarmate de boom groter wordt en zijn volwassen stadium bereikt. Dit betekent dat het duurzaam beheren en behouden van bomen zorgt voor een optimale functievervulling van het bomenbestand.

3.5

JURIDISCH KADER

Vanuit Nederlandse wet- en regelgeving zijn er verschillende raakvlakken met de problematiek van overlast door bomen. Deze komen voornamelijk voort uit het burgerlijk wetboek. In de gerechtelijke praktijk worden gerechtelijke beslissingen met betrekking tot “bomenzaken” vaak onderbouwd met jurisprudentie van soortgelijke rechtszaken.

3.5.1

ONRECHTMATIGE HINDER

In Artikel 5:37 van het Burgerlijk Wetboek wordt gesteld dat een eigenaar van een erf geen hinder mag toebrengen aan eigenaren van andere erven door het onthouden van licht en lucht of het verspreiden van rumoer of stank. Daarbij wordt wel vermeld dat een redelijke mate van hinder geduld dient te worden. Normale verschijnselen als het vallen van blad of zaad van bomen is hier een duidelijk voorbeeld van. Bij het ontnemen van zonlicht is in principe alleen sprake van onrechtmatige hinder wanneer dit buitenproportioneel is. Met andere woorden: de eigenaar van het perceel moet ernstig in zijn woongenot zijn aangetast of, in het geval van een bedrijf, een buiten proportionele bedrijfseconomische schade ondervinden. Ook het feit dat gemeentelijke bomen een algemeen belang vormen heeft in jurisprudentie in dit soort gevallen juridisch vaak zwaar gewogen.

3.5.2

ERFGRENZEN

In de APV van de gemeente Rijssen-Holten is de “verboden zone” voor bomen en vanaf de erfgrrens gesteld op 2 meter. Deze afstand kan juridisch echter alleen gelden voor bomen en beplantingen op privé terreinen (*Zie het arrest van de Gorsselse bomen*). Dit betekent dat een particulier niet zonder meer mag eisen dat bomen die binnen deze zone staan door de gemeente worden verwijderd.

3.5.3

SNOEI VAN OPENBARE BOMEN

Met betrekking tot het (onrechtmatig) snoeien van openbare bomen door derden geldt het zogenaamde snoeirecht:

Snoeirecht

In het kader van artikel 5:44 lid 1 van het Burgerlijk Wetboek zijn takken die over de erf grens hangen verboden. Een particulier heeft het recht om, na schriftelijke somming aan de boomeigenaar, de overhangende takken te verwijderen. Dit wordt ook wel het snoeirecht genoemd.

Misbruik van het snoeirecht

Alle snoeiingrepen die verder gaan dan het verwijderen van takken die over de erf grens hangen (zoals het opkronen, sterk eenzijdig snoeien en toppen van bomen om zo meer zonlicht te verkrijgen), vallen onder het misbruik van het snoeirecht. Tevens het verwijderen van zeer dikke takken en het meer dan 20% snoeien van de kroon valt onder misbruik van het snoeirecht.

3.6

BEHEER VAN BOMEN

De gemeente Rijssen-Holten verzorgt haar bomenbestand met grote zorgvuldigheid. Zo worden jonge bomen in een cyclus van enkele jaren terugkerend gesnoeid om deze te begeleiden tot gezonde, volwassen bomen met een stabiele kroon en (langs wegen) voldoende takvrije doorrijhoogte. Bij oudere bomen worden periodiek dode takken en andere probleemtakken verwijderd om zo de veiligheid van de omgeving te waarborgen.

Maatregelen die de vorm van de boom aantasten zoals innemen, uitlichten en toppen worden in principe alleen in zeer uitzonderlijke gevallen uitgevoerd. Het uitvoeren van rigoureuze snoei als innemen, kandelaberen en knotten heeft namelijk enkele grote nadelen:

- De vitaliteit van de boom neemt vaak af door het kroonverlies;
- De vorm van de boom wordt aangetast waardoor deze (deels) zijn functie verliest;
- Er kunnen onveilige situaties ontstaan omdat nieuw gevormde takken niet goed aanhechten op de oude snoeiwonden;
- Er zijn hoge kosten aan verbonden omdat de beheermaatregel periodiek dient te worden uitgevoerd.

4 Visie & Afweging

De gemeente Rijssen-Holten vindt zowel de bescherming van het groen als het initiatief van de burger tot verduurzaming van belang. Primair is het doel van de gemeente om de waarde van het bomenbestand als geheel in stand te houden. Dit kan echter ook betekenen dat, wanneer een individuele boom weinig ondersteunend is aan de totale waarde van het bomenbestand, de gemeente in bepaalde gevallen een verzoek tot kap zal honoreren. Om deze afweging echter telkens op een juiste en zorgvuldige wijze te maken is een stroomschema toegevoegd dat voor elk kap- en snoeiverzoek doorlopen zal worden. Dit stroomschema heeft tot doel uniformiteit te verkrijgen in de besluitvorming en duidelijkheid te verschaffen naar de inwoners. De uitgangspunten van het stroomschema zijn als volgt geformuleerd:

- Voor de belangrijke (monumentale) bomen en de boomstructuren binnen de gemeente geldt een kapverbod. Dit betekent dat de gemeente een verzoek tot kap niet zal honoreren. Hiermee tracht de gemeente haar groene karakter te behouden en te beschermen;
- Voor bomen die zijn geplant om gedurende een lange termijn hun functie te vervullen (duurzame boomsoorten als linde, eik en beuk) geldt eveneens bij een verzoek tot kap een kapverbod, omdat door het verwijderen van deze bomen te veel geïnvesteerd kapitaal (vanuit aanplant en snoei) verloren gaat;
- Redelijkerwijs wordt, wanneer de betreffende inwoners een kapverzoek indienen, bekeken of bij het moment van installatie redelijke alternatieven voorhanden waren om de schaduwwerking te voorkomen. Redelijke alternatieven zijn alternatieven die uitgevoerd konden worden tegen geringe meerkosten en met dezelfde verwachte opbrengst, bijvoorbeeld plaatsing op een ander deel van het dak óf op een garage, carport, etc.
- Er moet sprake zijn van een substantieel lagere opbrengst van de zonnepanelen dan vooraf begroot en dit dient duidelijk het gevolg te zijn van de schaduwwerking. De inwoner dient dit onderbouwd met gegevens aannemelijk te maken.

Het afwegingsschema is bijgevoegd in bijlage 1.

4.1

TOELICHTING STROOMSCHEMA

Om het schema op een zorgvuldige wijze te kunnen doorlopen is bij elke stap een toelichting opgenomen (zie onderstaande paragrafen). Deze toelichting dient bij twijfel altijd geraadpleegd te worden.

4.1.1

GEMEENTELIJKE WAARDEVOLLE BOMENLIJST

Hiermee wordt de gemeentelijke lijst met waardevolle bomen bedoeld zoals vastgesteld door de gemeenteraad. Deze bomen vertegenwoordigen een belangrijke toegevoegde waarde voor de leefomgeving.

4.1.2 GROENSTRUCTUUR

Hiermee worden de benoemde groenstructuren bedoeld zoals in het gemeentelijk Groenstructuurplan is vastgesteld door de gemeenteraad.

4.1.3 LANDSCHAPSONTWIKKELINGSPLAN

Hiermee worden alle bomen binnen de gebieden bedoeld die in het gemeentelijk landschapsontwikkelingsplan zijn opgenomen als belangrijk landschappelijk element zoals vastgesteld door de gemeenteraad.

4.1.4 DUURZAME BOOMSOORTEN

Hiermee worden de boomsoorten in categorie 2 bedoeld die in de tabel van bijlage 2 zijn opgenomen. De duurzaamheid is gebaseerd op de groeisnelheid zoals aangegeven in het stadsbomenvademecum deel 4 en de leeftijd die de soort in redelijkheid gemiddeld binnen de stedelijke omgeving kan bereiken. Hiermee wordt getracht om bomen die een lange levensloop hebben te beschermen. De meest voorkomende boomsoorten zijn in de tabel weergegeven. Bij soorten die niet op deze lijst voorkomen zal een vergelijkbare soort als referentie worden gehanteerd.

4.1.5 HUIDIGE SITUATIE

In de beoordeling dient te worden meegenomen dat er op dit moment sprake dient te zijn van schaduwwerking op het dakdeel waar de zonnepanelen zijn gemonteerd. De eiser dient te kunnen aantonen dat de panelen minder dan 75% van de verwachte opbrengst genereren.

4.1.6 ALTERNATIEVEN

De aanvrager van het kapverzoek heeft de plicht alle alternatieven te onderzoeken die mogelijk zijn om de gewenste elektriciteit op te wekken met een andere plaatsing van de zonnepanelen. De meerkosten hiervan moeten echter in redelijke verhouding staan tot de oorspronkelijke investeringskosten.

4.1.7 VOORWAARDEN KAPVERZOEK

Als het stroomschema doorlopen is en hieruit blijkt dat er geen gegronde redenen zijn voor instandhouding van de boom dan kan worden overgegaan tot kap van de boom. Voorwaarde hiervan is wel dat de installatie is geplaatst en is aangesloten op het lichtnet. Daarnaast wordt van de aanvrager een eigen bijdrage gevraagd voor de kosten van het verwijderen van de huidige boom en het planten van een nieuwe op een andere, geschikte locatie. Deze bijdrage bedraagt € 500, - (dit is een gemiddeld bedrag voor verwijderen, aanschaffen en planten van een boom) en zal in het gemeentelijk bomenfonds worden gestort.

5 Toekomstige ontwikkelingen

Hoewel de gemeente terughoudend is met het snoeien of kappen van bomen ten behoeve van zonnepanelen wordt wel onderzocht welke mogelijkheden er zijn om de problematiek in de komende jaren te verminderen. Uiteraard kan dit niet van de één op de andere dag, maar er zijn enkele mogelijkheden die de gemeente de komende jaren zal onderzoeken en mogelijk verder zal uitwerken:

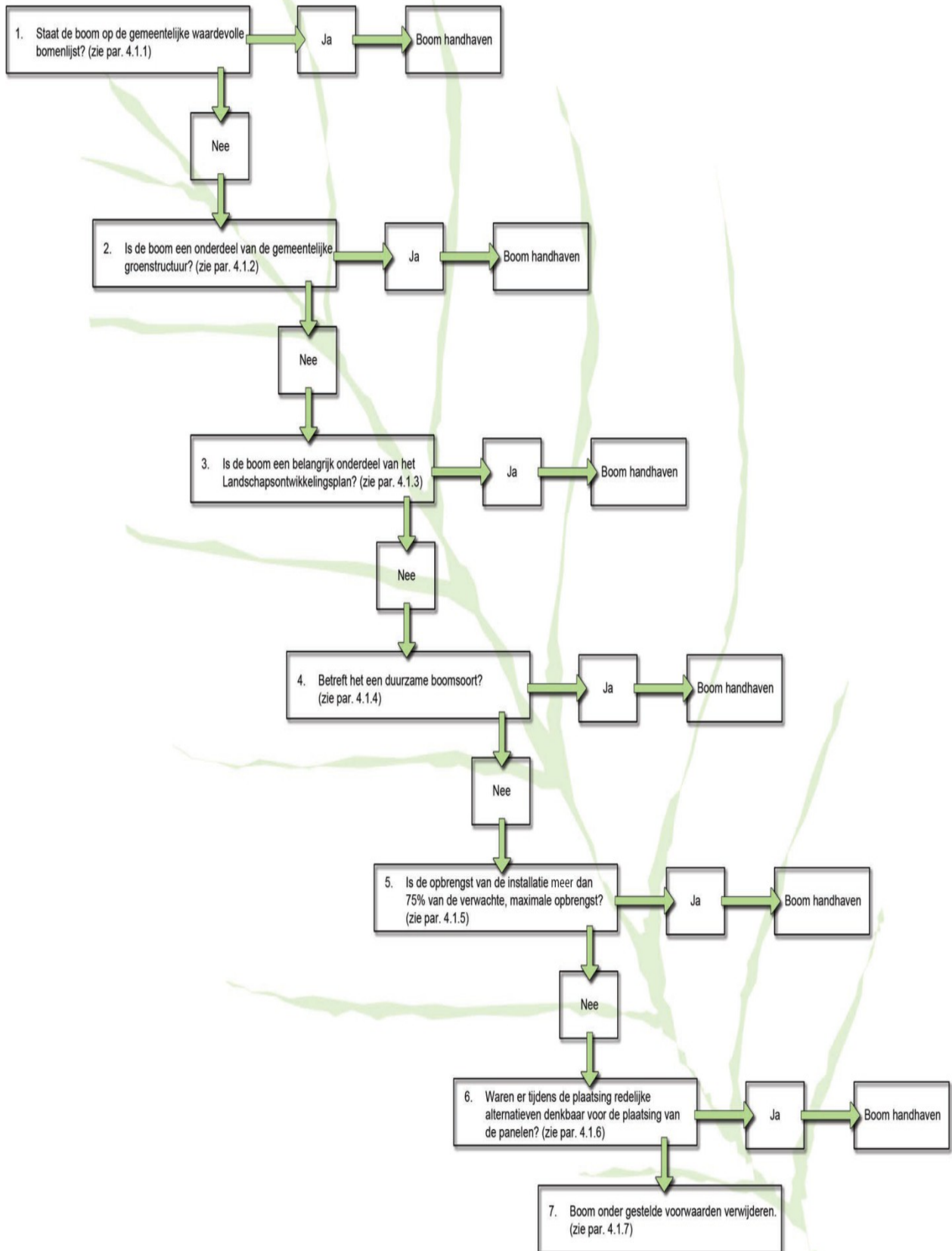
- Het nieuwe beleid zal actief worden uitgedragen naar inwoners, zodat zij bekend zijn met het gemeentelijke beleid.
- De communicatie en het traject rond subsidieverstrekking voor zonnepanelen zal kritisch worden onderzocht, om zo de informatievoorziening naar inwoners te optimaliseren.
- Initiatieven vanuit bedrijven en/of inwoners die de opwekking van zonne-energie op centrale locaties initiëren zullen worden gesteund, omdat daardoor de problematiek op particuliere daken mogelijk zal verminderen.
- Vanuit stedenbouwkundige ontwikkelingen zal zoveel mogelijk rekening gehouden worden met de positionering van groenstructuren ten opzichte van nieuwe bouwvlakken.
- Bij de aanplant van nieuwe bomen in bestaande situaties zal (zover mogelijk) een afweging worden gemaakt in geschikte boomsoorten. Vanwege andere randvoorwaarden (zoals kabels en leidingen, verhardingen en breedte van het profiel) is een goede oplossing voor alle aspecten en randvoorwaarden echter niet in elke situatie mogelijk.

6 Bronvermelding

- Visser, Mr Bas M., Bomen en wet, 2009, Bomenstichting Utrecht
- Janssen, ir. J.J.C., Stadsbomenvademecum deel 4, 2013, IPC Groene Ruimte Arnhem
- www.rijssen-holten.nl/actueel/nieuws/koop-bestaande-woning-en-krijg-subsidie-en-zonnepanelen
- www.zonne-energiegids.nl/rendement-zonnepanelen/
- <http://vanatotzonnepanelen.nl/05/04/2013/zonnepanelen-en-slagschaduw/>
- <http://www.zonatlas.nl/utrecht/ontdek-de-zonatlas/>

Bijlage 1 Stroomschema

Soortenlijst duurzaamheid

Categorie 2 (duurzaam)	Categorie 1 (niet-duurzaam)
<i>Acer campestre</i>	<i>Abies grandis</i>
<i>Acer platanoides</i>	<i>Acer negundo</i>
<i>Acer saccharinum</i>	<i>Acer pseudoplatanus</i>
<i>Aesculus x carnea</i>	<i>Ailanthus altissima</i>
<i>Aesculus hippocastanum</i>	<i>Alnus cordata</i>
<i>Carpinus betulus</i>	<i>Alnus glutinosa</i>
<i>Castanea sativa</i>	<i>Alnus incana</i>
<i>Cedrus deodara</i>	<i>Alnus x spaethii " Spaeth"</i>
<i>Cedrus libani</i>	<i>Alnus subcordata</i>
<i>Corylus colurna</i>	<i>Betula ermanii</i>
<i>Fagus sylvatica</i>	<i>Betula nigra</i>
<i>Fraxinus americana</i>	<i>Betula papyfera</i>
<i>Fraxinus angustifolia</i>	<i>Betula pendula</i>
<i>Fraxinus biltmoreana</i>	<i>Betula pubescens</i>
<i>Fraxinus excelsior</i>	<i>Betula utilis "Doorenbos"</i>
<i>Fraxinus ornus</i>	<i>Catalpa bignonioides</i>
<i>Fraxinus pennsylvanica</i>	<i>Gleditsia triacanthos</i>
<i>Ginkgo biloba</i>	<i>Liriodendron tulipifera</i>
<i>Juglans nigra</i>	<i>Populus alba</i>
<i>Juglans regia</i>	<i>Populus x canadensis</i>
<i>Liquidambar styraciflua</i>	<i>Populus x canescens</i>
<i>Platanus x hispanica</i>	<i>Populus nigra</i>
<i>Quercus cerris</i>	<i>Populus trichocarpa</i>
<i>Quercus frainetto</i>	<i>Pterocarya fraxinifolia</i>
<i>Quercus palustris</i>	<i>Salix alba</i>
<i>Quercus robur</i>	<i>Salix babylonica</i>
<i>Quercus rubra</i>	<i>Salix pentandra</i>
<i>Quercus petraea</i>	<i>Salix x sepulcralis "Chrysocoma"</i>
<i>Robinia pseudoacacia</i>	<i>Taxodium distichum</i>
<i>Tilia americana</i>	
<i>Tilia cordata</i>	
<i>Tilia x europaea</i>	
<i>Tilia platyphyllos</i>	
<i>Tilia tomentosa</i>	
<i>Ulmus glabra</i>	
<i>Ulmus x hollandica</i>	
<i>Ulmus laevis</i>	
<i>Ulmus minor</i>	